

Министерство просвещения Российской Федерации
Министерство просвещения Чувашской Республики
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Долгоостровская средняя общеобразовательная школа»
Батыревского муниципального округа Чувашской Республики

РАССМОТРЕНО

Педсоветом

Хамдеева Р.Х.
Протокол №1 от «21»
августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директором школы

Бурчаклы Д.М.
Приказ №140/2-р от «21»
августа 2023 г.

Программа кружка «Хунав»

5-9 классы

Разработала: учителя чувашского языка и литературы

Кулакова Светлана Пантелеймоновна

д.Долгий Остров 2023 г.

Ачасен творчествайла шухайшлавне аталантарас тёллевне йеркеленё „Хунав“ кружок программы.

Кружок тёллевёсем:

- 1) ачасен творчествайла шухайшлавне аталантараси;
- 2) чёлхе хай евёрлөхне анланма пулашасси, унан варттанлахёсене усма ханьхтараси;
- 3) хайлавсенчи ёс йёркине курма вёрентесси;
- 4) лирика хайлавён тёсне, тытамне, виçине палартма вёрентесси;
- 5) савь чёлхин уйрамлахёсене уйарса илме ханьхтараси;
- 6) савь сырас асталыха алла илме пулашасси;
- 7) пуплев фигурисене курма вёрентесси;
- 8) санарла чёлхе мелёсемпе выранла уса курма ханьхтараси.

Вёренү планё 37 сехетрен тйрать:

- лекцисем (21 сех.)
- практика занятийёсем (12 сех.)
- консультации (1 сех.)
- зачет (1 сех.)

Вёренүпе тематика планёиче кашни темйпа вёренмелли сехет шутне, тумалли ханьхтарусемпе ёссене, урок тёсёсене, ачасен мён пёлмеллине катартрам.

Ёс мелёсем: тишкересси, ушканпа сүтсе явни, хайлавсене илемлө те палартулла вулани, текстсене тишкерсе рецензилесси, савь сыраси.

Вёренүпе тематика планё

Тема	Сехет шучё	Календарь срокё	Теори ыйтавё	Ханьхтарусе мпе ёссем	Ачасен пёлёвёпе ханьхавё
1. Самах пултйр усамла, шухайш пултйр витёмлө	1 сех.		Илемлө пуплев. Чёлхене илемлетекен мелсем. (тропсем)	Хайлава тишкерни. Илемлөх мелёсене тупни	Илемлөх мелёсемпе уса курма вёренесси. Тропсене хайлавсенче тупасси
2. Практика ёсё	1 сех.		Илемлөх мелёсене (метафора, синекдоха...) аса илсе сиреплетни.	Хайсен ёсёсенче илемлөх мелёсемпе уса курни	Илемлөх мелёсемпе уса курма ханьхасси.
3,4 Поэзи чёлхи	2 сех.		Савь виçисем (ямб, хорей ...)	Савьсене тишкерни	Савь виçисене уйарса илме пёлмелле.
5,6 Пуплев фигурисем.	2 сех.		Анафора, антитеза, параллелизм т. ыт.	Савьсенче пуплев фигурисене тупни	Пуплев фигурисемпе савьсенче уса курасси
7.Сасй вылявё.	1 сех.		Аллитерации, ассонанс.	Сасй вылявне	Сасй вылявёпе

				сăвăсенче тупни.	сăвăсенче усă курма хăнăхасси
8,9 Сăвă ғырас асталăх.	2 сех.		Сăвă виҫисене аса илесси	Сăвă ғырни.	Илемлӗх мелӗсемпе усă курса рифмапа ритма (сăвă чӗлхине) тытса пыма хăнăхтарасси. Сăвă ғырма вӗрентесси
10 Лит-ра геройӗ.	1 сех.		Сăнар. Диалог, монолог.	Хайлаври сăнарпа ӗҫлени	Литература геройне сăнласа пама вӗренесси
11 Лирика тӗсӗсем	1 сех.		Гражданла лирика, пейзаж л., юрату л....	Хайлавпа ӗҫлени	Лирика тӗсне уйарма хăнăхасси
12,13 Практика ӗҫӗ	2 сех.		Лирика тӗсӗсем.	Пӗр-пӗр лирика тӗсӗпе сăвă ғырни.	Суйласа илнӗ лирика тӗсӗпе сăвă ғырасси
14. Поэзии каҫӗ.	1 сех.			Мастер-класс. Илемлӗ вулав.	Илемлӗ хайлав уйрамлаӗхӗсене алла илесси. Палăртуллă вуласси.
15 Пуплев тӗрӗслӗхӗ.	1 сех.		Чӗлхе нормисем (орфоэпи, лексика, морфологи нормисем)	Шкул ачисен сочинени-йӗсене тишкерни	Йăнăшсене уйарма хăнăхасси
16 Кӗнеке стилӗ.	1 сех.		Стиль тӗсӗсем. Илемлӗ литература стилӗ	Текстпа ӗҫлени. Стиль уйрамлаӗхӗсене тупса палăртни	Уйарса панă стильпе текст йӗркелесси
17. Эпика, лирика, драма хайлавӗсем.	1 сех.		Эпика, лирика, драма, лиро-эпика	Текстпа ӗҫлени	Эпика, лирика, драма хайлавӗсен тӗп уйрамлаӗхӗсене пӗлесси
18.Текст тӗсӗсем.	1 сех.		Сăнлав,калав, аслав	Текстсене тишкерни	Текст тӗсӗсене уйарса илесси
19. Практика ӗҫӗ	1 сех.		Сăнлав сочиненийӗ	Творчествăллă ӗҫ: сочинени ғырни	Сăнлав сочиненийӗн уйрамлаӗхӗсемпе паллашасси
20. Ытарлă кулаш	1 сех.		Юмор, сатира, сарказм.	Пӗр- пӗр	Кулаш тӗсӗсене

			Аллегори. Юптару.	хайлава тишкерни	уйърса илме пеллесси
21. Инсценировка	1 сех.		Сценари, инсценировка	Инсценировка а ғырни	Инсценир. ғырма вѣренесси
22. Пьеса	1 сех.		Пьеса, драма, комеди, трагеди	Драма хайлавѣн тытӑмне тупса палӑртни	Драма тытӑмне курма пеллесси, вѣсене уйърса илме хӑнӑхасси
23. Творчествӑлла ѣҫ	1 сех.		Действи, акт, картина, явлени.	Пьеса ғырса пӑхни	Пьеса ғырма пеллесси
24. Урок-экскурси	1 сех.			Театрта спектакль пӑхни	
25. Сӑнарлӑх	1 сех.		Искусство тӣсӣсем	Илемлӣ сӑмах унерне тишкерни	Искусство тӣсӣсене пеллесси
26. Логика йӑнӑшӣсем.	1 сех.		Логика йӑнӑшӣ	Текст редакциялени.	Логика йӑнӑшӣсене тупма вѣренесси
27. Сӑмах пӣрекетлӣхӣ.	1 сех.		Пуш сӑмахсем, ытлашши сӑмахсем.	Йӑнӑшсемпе ѣҫлени	Сӑмах хакне туйма вѣренсе ҫитесси
28. Вӑйӑ-урок.	1 сех.		Ларма.	Хамӑр пултару - лӑха кӑтартма тӑрӑшни.	Халӑх йӑли- йӣркине асра тытса ӑша хывса хӑварасси
29. Поэзи пилӣкминутлӑхӣ	1 сех.			Мастер- класс. Сӑвӑсем янӑраҫҫӣ	Ачасен хӑйсен сӑввисене палӑртуллӑ, илемлӣ вулама пеллесси
30. Творчествӑлла ѣҫсене хӗтӣлени.	1 сех.		Тема, идея, жанр, сӑнар, хайлав тытӑмӣ, сюжет.	Хӑйсен хайлавӣсемпе паллаштарни	ҫырдӑ хайлавсене хӗтӣлесси
31. Рецензи.	1 сех.		Рецензи	ҫын ѣҫне хаклама вѣренни	Рецензи ғырма пеллесси
32.-33 “Авангард” хаҫатра хӑнара	1 сех.		Публицистика жанрӣсем.	Хаҫат- журнал жанрӣсемпе паллашни	Публицистика жанрӣсене алла илесси
34. “Сӑмахлӑх вӑл – самана сасси”.	1 сех.		Сӑмах унерӣ	Вѣреннине аса илсе пӣтӣмлетни	Теори ыйтӑвӣсене аса илсе ҫирӣплетесси
35. Практика ѣҫӣ Урок-пӣтӣмлетӗ	1 сех.		Публицистика жанрӣсем	“Хунав” кружокӣн хаҫатне	ҫырдӑ хайлавсене вырнаҫтарса

				пичете хатёрлесе çитерни	кружок хаçатне кåларасси
--	--	--	--	--------------------------------	-----------------------------

Кружок программин содержанияй

1-мёш тема. Сåмах пултår уçамлå, шухåш пултår витёмлём (1 сех.)

Каласнå-сырнå чухне хамår шухåшсене тёрес, уçамлå та åнланмалла палårtма тåван чёлхе пуянлåхне май пур таран ытларах пёлни кирлём. Чёлхери пин-пин сåмахран чи кирлине, калас шухåша тивёслём сåмаха, сåмах малашåвне суйласа илме пёлмелле. Урокра илемлём пуплев çинче чарånса тåратпår. Илемлём (сånарлå) пуплев шухåша тарånрах та витёмлёмрех палårtма пултарнине ачасене тёслёмсем илсе çирёплетсе паратåп. Илемлём литература произведенийёсене тишкеретпёр. Тропсене аса илетпёр. Сånарлåх хатёрёсемпе уçå курма вёренетпёр.

2-мёш тема. Практика ёçё (1 сех.)

Илемлём мелёсене аса илсе çирёплететпёр. Пуплеве сånарлå тåвакан илемлём мелёсем йышлå. Вёсенчен хåш- пёрисем: с�патлантару, танлаштару, эпитет, метафора, метонимии, синекдоха, гиперболåпа литота илемлём хайлавсенче тåтåш тёл пулаççём. Ачасене хåйсен ёçёсенче сånарлåх хатёрёсемпе уçå курса пуплеве илемлём те витёмлём тума хånåхтаратåп.

3-4- мёш тема .Поэзи чёлхи (2 сех.)

Сåвålаса çырнå кирек епле хайлавån та тём уйрåмлåхём– илемлём йёрки, ритмпа рифма, урåхла каласан, с�вå чёлхи пурри, Рифмåпа ритм çинче чарånса тåратпår. Рифма тёсёсене аса илетпёр. Уçå сасåсен тата хупå сасåсен янåравлåхём (ассонанс, аллитераци) пирки каласатпår. Эпифора, анафора тёслёмёсене илсе пåхатпår. С�вå виçине сыпåксен шучёме палårtаççём. Сыпåксем вара пёр пусåмра пёрлешсе карт тåваççём. Çыравçåсем ытларах силлабо-тоника хывåмпа уçå кураççём. Вёсем икём сыпåклå (хорей, ямб) тата виçём сыпåклå (дактиль, амфибрахии, анапест) пулаççём. Хайлавсене тишкерсе с�вå виçисене уйårса илме хånåхатпår.

5-6-мёш тема. Пуплев фигурисем (2 сех.)

Пуплев фигурисем: анафора, эпифора, хутламсем. Пёр с�маха е с�мах çаврånåшне темисе хут калани (рефрен) с�вåсенче час-час тёл пулать. С�вåсенчи параллелизм.

7-мёш тема. Сасå вылявём (1сех.)

Чåваш с�вви-юрри шухåшёме те, илемлём мелёсемпе те пуян.Ку шутра–уçå е хупå сасåсен янåравлåхём. Ассонанс тата аллитераци.

8 -9-мёш тема. С�вå çырас åсталåх (2сех.)

Чåваш çыравçисен пултарулåхём. Лирика. С�вå виçисем: силлабика (сыпåклå хывåм), тоника (пусåмлå хывåм), силлабо- тоника (сыпåклå- пусåмлå хывåм). Икём сыпåклå тата виçём сыпåклå с�вå виçисем. Тропсем. Фигурåсем. Сасå вылявём. Илемлём мелёсемпе уçå курса с�вå чёлхине тытса пыма хånåхатпår. С�вå çырма вёренетпёр.

10 -мёш тема. Литература геройём (1 сех.)

Çыравçå хåй мён калас тенине с�нарсем урлå çитерме тåрåшать. С�нарсår илемлём хайлав пулма пултараймасть. С�нар пуплевпе ёç-хёл урлå палårtать. Монолог, диалог, полилог. Литература геройне с�наса пама вёренетпёр.

11-мӗш тема Лирика тӗсӗсем (1 сех.)

Илемлӗ текст кӗвӗпе ҫемӗ тӗлӗшӗнчен йӗркеленсе ҫитет те шухӑшпа туйӑма пӗр ҫыхӑ туса лирика тӗсне уҫӑмла палӑртма май парать. Лирика тӗсӗсем: философиллӗ лирика, гражданла лирика, ҫут ҫанталӑк лирики, юрату лирики, суггестивлӑ лирика.

12-13-мӗш тема. Практика ӗҫӗ (2 сех.)

Лирика. Лирика тӗсӗсем. Суйласа илнӗ лирика тӗсӗпе сӑвӑ ҫыратпӑр.

14-мӗш тема. Поэзи каҫӗ (1 сех.)

Мастер-класс. Илемлӗ хайлав уйрӑмлаӑхӗсене аса илетпӗр. Сӑвӑсене илемлӗ те палӑртуллӑ вулатпӑр.

15-мӗш тема. Пуплев тӗрӗслӗхӗ (1 сех.)

Хальхи ҫӑваш литература чӗлхи тата унӑн нормисем. Пуплев тасалӑхӗ (диалектизмсенчен, варваризмсенчен, штамп сӑмахсенчен, паразит сӑмахсенчен хӑтӑлма вӗрентесси). Ҫӑваш чӗлхинчи орфоэпи нормисем. Уҫӑ сасӑсемпе хупӑ сасӑсене каласси. Грамматика формисемпе конструкциӗсене суйласа илме вӗрентпӗр. Ачасен ӗҫӗсене тишкерсе йӑнӑшсене уйӑрма хӑнӑхатпӑр.

16-мӗш тема. Кӗнеке стилӗ (1 сех.)

Стиль тӗсӗсем. Стиль мӗнлерех пуласси пуплев ситуацийӗнчен килет. Кулленхи калаҫу стилӗ, илемлӗх стилӗ, наука стилӗ, ӗҫлӗ стиль, публицистика стилӗ. Илемлӗх стилӗ кӗнеке стилӗн пӗр тӗсӗ. Унӑн паллӑ уйрӑмлаӑхӗ—сӑнарлаӑх. Стиль уйрӑмлаӑхӗсене тупса палӑртатпӑр. Уйӑрса панӑ стильпе текст йӗркелетпӗр.

17 –мӗш тема. Эпика, лирика, драма хайлавӗсем (1 сех.)

Эпика, лирика, драма хайлавӗсен тӗп уйрӑмлаӑхӗсем. Калану речӗ: кӗске калану, вӑта калану, анлӑ калану. Лирика. Лиро- эпика. Текстпа ӗҫлесе эпика, лирика, драма хайлавӗсен уйрӑмлаӑхӗсене курма хӑнӑхатпӑр.

18- мӗш тема. Текст тӗсӗсем (1 сех.)

Текст тӗсӗсем: сӑнлав, калав, ӑслав. Хутӑш текст. Текстсене тишкерсе вӗсен тӗсне уйӑрса илме вӗрентпӗр. Текст тӗсӗсен уйрӑмлаӑхӗсем ҫинче чарӑнса тӑратпӑр.

19-мӗш тема. Практика ӗҫӗ (1 сех.)

Сӑнлав сочиненийӗ. Сӑнлав сочиненийӗн уйрӑмлаӑхӗсене шута илсе хайлав ҫыратпӑр.

20- мӗш тема. Ытарлӑ кулаш (1 сех.)

Кулаш тӗрлӗ пулат. Юмор, сатира, сарказм. Аллегори. Мӗн вӑл юптару пӑхса тухатпӑр. Ытарлаӑх ҫинче чарӑнса тӑратпӑр (гротеск, литота). Кулаш тӗсӗсене уйӑрса илме вӗрентпӗр.

21-мӗш тема. Инсценировка (1 сех.)

Инсценировка – сцена җинче кәтартма йөркеленә драма хайлавә. Ремарка җинче чаранса тәратпәр. Драма хайлавәпе проза хайлавән уйрамләхәсене паләртатпәр. Сценари. Инсценировка җырма вәренетпәр.

22-мәш тема. Пьеса (1сех.)

Сцена җинче вялямалли хайлавсем: драма, комеди, трагеди. Пьеса– сцена җинче вяляса кәтартма җырна хайлав. Конфликт. Драма тытамә: әҗ пуҗламәшә, аталанәвә, хәрсе җитнә вәхәт, әҗ вәҗленәвә. Драма хайлавне тишкерсе тытамне тупса паләртатпәр.

23-мәш тема. Творчествәллә әҗ (1 сех.)

Пьеса тытамә: әҗ-пуҗ (действие, акт), үкерчәк (акт), җенә курану (явлени). Ремарка. Драма тытамә. Шкул пурнаҗә җинчен пысаках мар пьеса җыратпәр.

24-мәш тема. Урок-экскурси (1 сех.)

Театрта спектакль пәхатпәр. Драматурги жанрәсене уйәрса илме хәнәхатпәр.

25- мәш тема. Сәнарләх (1 сех.)

Унерләхе әсләләхран уйәрса тәраканни– сәнарләх. Җут җанталәкән пәр-пәр вәхәтне е пәр-пәр япалана илемләх меләсемпе усә курса җырса кәтартнине сәнарләх теҗәә. Искусство тәсәсем: пәр никәслисем, нумай никәслисем. Сәмах үнерне тишкеретпәр. Сәмах үнерә ытисенчен анләрах, нумай енләрех.

26-мәш тема. Логика йәнәшәсем (1 сех.)

Логика йәнәшә вәл — җыхәнүллә текстән е уйрам предложенин пайәсем шухәш теләшәнчен пәр-пәринпе киләшсе тәманни, пәр-пәрне хирәҗлени. Сәмахсене сәлтавләх енчен җыхәнтарма пәлменни, әнлава ытлашши сарса яни, хирәҗле пәлтерәшлә сәмахсемпе ырянлә усә курма пәлменни. Текста редакцилесе логика йәнәшәсене тупма вәренетпәр.

27-мәш тема. Сәмах перекетләхә (1 сех.)

Калаҗу та, җыруллә пуплев те перекетлә пулмалла. Пуплевре ытлашши сәмах е ырянсәр сәмахсем пулмалла мар. Пуплеве темәран пәрәнмасәр тытса пымалла. Тавтологи пулмалла мар. Пуплеве ытлашши илемлетессинчен те хәтәлмалла. Сәмах хакне туйма вәренсе җитме тәрәшәпәр.

28-мәш тема. Вайә-урок (1 сех.)

Ларма. Халәх йәли-йәркине асра тытса әша хывса хәварма тәрәшатпәр. Хамәр пултаруләха кәтартатпәр.

29-мәш тема. Поэзи пиләкминутләхә (1 сех.)

Практика занятийә. Мастер-класс. Ачасем хәйсен сәввисене паләртуллә та илемлә вулаҗәә.

30-мәш тема. Творчествәллә әҗсене хүтәлени (1сех.)

Ачасем хайсен хайлавёсемпе паллаштарасъё, вёсене хўтёлесъё. Хайлаван темипе тёп шухайшне, жанрне,тытамёпе сюжетне палартаъё. Сăнарла чёлхе мелёсем синче чаранса таратпър.

31-мёш тема. Рецензи (1 сех.)

Сын ёсне хаклама вёренетпър. Темипе тёп шухайшне тупса палартатпър. Жанр хай евёрлехё синче чаранса таратпър. Хайлав тытамёпе сюжетне йёрлетпър. Сăнар калайлас асталыха хаклатпър. Авторан сăнарла чёлхине тишкеретпър. Хайлавра ситменлехсем пулсан вёсене палартса хаваратпър. Анасусем сунса пултарулаха малалла аталантарма сёнетпър.

32-33-мёш тема. «Авангард» хаçатра ханара Урок-тёл нулу .(2сех.)

Публицистика жанрём. Хаçат-журнал жанрёмпе паллашатпър. Заметка сырма вёренетпър. Пёр-пёр сыравсан пултарулахёпе паллашатпър. Сырас асталыха алла илме вёренетпър.

34-мёш тема. Сăмахлах вйл–самана сасси. 1 сех

Унер тесём. Илемлё литература–ўнерён пёр тесё. Унан тёп материалё –сăмах. Илемлех мелёсем. Сăмахла культура обществари тёрлё событисенчен уйрам аталанаймасть. Чăваш сăмахлахён аталану тапхарём.

35-мёш тема. Практика ёсё. Урок-пётёмлетў (1сех.)

«Хунав» кружокён хаçатне пичете хатёрлесе ситеретпър. Публицистика жанрёмсене аса илетпър. Зачет. Ачасем пултарулах тетрачёмсене хўтёлесъё. Хайсен хайлавёмсене хакласа пётёмлетўсем тавасъё.

Литература

1. Горшков А.Е. Сăмах пултър усамла, шухайш пултър витёмлё.Шупашкар,1981.
2. Иванова Н.Г. Чăваш литературине вăтам школта вёрентессин хайш- пёр ыйтавём. Шупашкар, 2003.
3. Канюкова А.С. Чăвашла тёрёс каласар. Шупашкар, 1994.
4. Сергеев Л. П Сăмах тёнчи. Шупашкар, 1997.
5. Н.Г. Иванова, Ф.А. Матвеева, П.Н. Метин. Тăван литература:5-мёш класан вёренўпе вулав кёнеки. Ш., 2005.
6. З.С. Антонова, Н.Г. Иванова. Тăван литература:6-мёш класан вёренўпе вулав кёнеки. Ш., 2001.
7. З.С. Антонова, П.Н. Метин Тăван литература:7-мёш класан вёренўпе вулав кёнеки. Ш. 2002.